

Οι Επαναστατικές Προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου και το μυστήριο των συντακτών αυτών

[Επιστήμες / Ιστορία](#)

Έχει απασχολήσει πολλούς ιστορικούς και ιστοριοδίφες η Μεσσηνιακή Γερουσία ή Σύγκλητος, όπως αλλιώς αποκαλείται και οι προκηρύξεις που εκδόθηκαν στο όνομα αυτής. Στο πλαίσιο της έρευνάς μας για τον Αρχιεπίσκοπο Αργολίδος Γεράσιμο Παγώνη αναφερθήκαμε και στην πιθανότητα ως συντάκτη της πρώτης και της δεύτερης κατά χρονική σειρά προκήρυξης και αναζητήσαμε την πλησιέστερη στην αλήθεια σχετικά με τον συντάκτη απάντηση. Αξιοποιήσαμε τις τέσσερις πιο πρόσφατες μελέτες για το θέμα αυτό και μέσα από το άρθρο αυτό επιχειρούμε να τις σχολιάσουμε αναλυτικά και να καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα.

Η πρώτη μελέτη είναι του Μεσσήνιου Δρ. Ιστορίας και ομότιμου διευθυντή ερευνών του Ε.Ι.Ε. κυρίου Βασίλη Π. Παναγιωτόπουλου με τίτλο «Η Προκήρυξις της Μεσσηνιακής Γερουσίας προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλὰς», η οποία δημοσιεύθηκε στον 12^ο τόμο του Δελτίου της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος

το 1957 (σσ.137-150), η δεύτερη του ίδιου με τίτλο «*Δύο προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου*» δημοσιεύθηκε στον 2^ο τόμο των *Μεσσηνιακών Γραμμάτων* της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας το 1967 (σσ. 591-598), στην οποία γίνεται γνωστό για πρώτη φορά το κείμενο της δεύτερης κατά χρονολογική σειρά προκήρυξης, η τρίτη μελέτη ανήκει στον ομότιμο καθηγητή της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού του Δ.Π.Θ. κύριο Κωνσταντίνο Κ. Χατζόπουλο με τίτλο «*Οι Επαναστατικές Προκηρύξεις “Της Μεσσηνιακής Συγκλήτου” της Καλαμάτας και ο φιλικός Πέτρος Ηπίτης*» και δημοσιεύθηκε στον 29^ο τόμο του *Δελτίου της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας της Ελλάδος* το 1986 (σσ. 35-98) και η τέταρτη είναι του Μεσσήνιου Καθηγητή της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστήμιου Ιωαννίνων κυρίου Δημητρίου Γαλάρη με τίτλο «*Ο Νικήτας Νηφάκος και ο ρόλος του στην σύνταξη της “διακήρυξης προς τας ευρωπαϊκάς αυλάς” μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας*» όπου δημοσιεύθηκε στην Καλαματιανή εφημερίδα *Ελευθερία*, 26-27 Οκτωβρίου 2013, σ. 48.

Εικόνα: Εθνική Συνέλευση στην Καλαμάτα, Μιλτιάδης Παπανικολάου, Η εικονογράφηση του Μεγάλου της Βουλής, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, <http://representatives1821.gr/topikes-sineleuseis-organa/messiniaki-sigklitos/>

Αλλά, ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή:

Η «Μεσσηνιακή Σύγκλητος», γνωστή και ως «Γερουσία», δεν είναι ακριβές το πότε ιδρύθηκε και από ποιους αρχικά αποτελούνταν· γνωρίζουμε ωστόσο ότι ιδρύθηκε στην Καλαμάτα και λειτούργησε ως τοπική επαναστατική συλλογική αρχή διοίκησης υπό την ηγεσία του Πέτρου Μαυρομιχάλη[1]. Έως τις 26 Μαΐου 1821, οπότε και παύει, λόγω της ίδρυσης της Πελοποννησιακής Γερουσίας να υφίσταται, στο όνομα της τέθηκαν σε κυκλοφορία, οι παρακάτω επαναστατικές προκηρύξεις:

α) Από 23 Μαρτίου 1821 με τίτλο: «Προειδοποίησις εις τας Εύρωπαϊκας αύλας έκ μέρους τοῦ φιλογενοῦς ἀρχιστρατήγου τῶν στρατιωτῶν, Πέτρου Μαυρομιχάλη, καί τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου»[2].

β) Από 31 Μαρτίου 1821 με τίτλο: «Πρός τούς εὐγενεστάτους φιλογενεῖς Ἑλληνας τούς ἐν τῷ Λιβόρνῳ καί Πίζα κατοικοῦντας τόν ἀδελφικόν ἀσπασμόν ἀφοσιούμεθα» [3].

γ) Από 12 Μαΐου 1821 χωρίς τίτλο, που απευθύνεται «ἐκ μέρους τοῦ ἐξοχωτάτου Πέτρου Μαυρομιχάλη, ἀρχιστράτηγου τῶν Πελοποννησιακῶν ἀρμάτων καί τῆς ἐν Καλαμάτα Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου» προς τις αρχές των Ηνωμένων Κρατών των Ιονίων Νήσων[4].

δ) Από 25 Μαΐου 1821 με τίτλο: «Ἄνδρες τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας», που απευθύνεται στους Αμερικανούς[5].

Από τις παραπάνω προκηρύξεις, γνωρίζουμε με βεβαιότητα τον συντάκτη μόνο της τρίτης, κατά χρονική σειρά, εφόσον είναι η μόνη που φέρει την υπογραφή του Σταμάτιου Αλέξ. Δημάδη ως «ἐξ ἀπορρήτων τῆς Βουλῆς» δηλαδή ως γραμματέα της Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου[6]. Για τις άλλες δεν προκύπτει κάτι που να μαρτυρεί με σαφήνεια τον συντάκτη τους.

Η πρώτη προκήρυξη έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές, καθώς αποτελεί την σημαντικότερη, για δύο λόγους: πρώτον «γιατί, όπως πολύ σωστά έχει επισημανθεί, είναι το πρώτο επίσημο διπλωματικό έγγραφο που εξέδωσε ελληνική επαναστατική αρχή»[7] και δεύτερον για το εξαιρετο ύφος και πλούσιο περιεχόμενο της, για τα οποία δίκαια χαρακτηρίστηκε «μνημεῖον λόγου ὑπέροχον» [8].

Για αρκετούς παλαιότερους ερευνητές φαίνεται ότι ο Γεράσιμος Παγώνης είναι ο πιθανός συντάκτης της[9], ενώ ορισμένοι το αναφέρουν αυτό με βεβαιότητα[10]. Η άποψη αυτή άρχισε να διατυπώνεται με βάση το δεδομένο ότι η Προκήρυξη εμφανίστηκε στην Καλαμάτα και ο συντάκτης της αναζητήθηκε στο περιβάλλον του αρχιστράτηγου των σπαρτιατικῶν στρατευμάτων μπέη της Μάνης Πέτρου

Μαυρομιχάλη. Έτσι, ο Γεώργιος Παγώνης φαίνεται ως ο πιθανότερος συντάκτης, καθώς είχε διατελέσει Γραμματέας του.

Από τους λοιπούς ερευνητές ο κύριος Γαλάρης[11] ενστερνίζεται την άποψη ότι η προκήρυξη συντάχθηκε στην Καλαμάτα και παρουσιάζει ως πιθανό συντάκτη της τον Μανιάτη Ποιητή Νικήτα Νηφάκο. Η επιχειρηματολογία του εδράζεται «στην αλληλογραφία του λόγιου Καλαματιανού φαρμακοποιού Θεμιστοκλή Κουτσομητόπουλου με τον Μητροπολίτη Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφαρσάλων Ιεζεκιήλ Στρούμπο ή Βελανιδιώτη το 1930, ο κ. Κουτσομητόπουλος περιγράφει τα γεγονότα της απελευθέρωσης της Καλαμάτας, όπως του τα ανέφερε πολλές φορές ο παππούς από τη μητέρα του, Δημήτριος Δουκάκης, ο οποίος ήταν αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων[12]. Περιγράφοντας τις συνελεύσεις της Συγκλήτου αναφέρει με ακρίβεια το κτήριο που γινόντουσαν οι συναντήσεις (το τζαμί στην πλατεία Υπαπαντής), την επιρροή των ισχυρών Μπούρτζινου και Πετρόμπεη και του πιο εγγράμματος, ο οποίος συνέταξε και το κείμενο της διακήρυξης. Δυστυχώς, δεν σκέφτηκε ποτέ να ρωτήσει το όνομα αυτού του εγγράμματος. “Τις ήτο ο τοιούτος εγγραμματώτερος δεν εσκέφθην να ερωτήσω τον Πάππον μου, εάν τον εγνώριζεν”»[13].

Θεωρεί λοιπόν ο κύριος Γαλάρης ότι ο Νικήτας Νηφάκος αποτελεί, αν ήταν ζωντανός, τον πιο εγγράμματο ο οποίος εν τέλει συνέταξε την προκήρυξη. Σημειώνεται ότι αποδέχεται την κοινή άποψη των ερευνητών Παναγιωτόπουλου και Χατζόπουλου, οι οποίοι τεκμηριώνουν ότι η προκήρυξη ήρθε από την Βεσσαραβία με πλοίο στην Πελοπόννησο, αλλά όχι ότι συντάχθηκε εκεί. Συγκεκριμένα, αναφέρει τα εξής: «Το γεγονός ότι οι Φιλικοί στη Βεσσαραβία δεν είναι οι συντάκτες των διακηρύξεων που εξέδωσαν οι επαναστατημένοι Έλληνες στην Καλαμάτα, δεν σημαίνει ότι δεν είχαν καμία συμμετοχή στη δημιουργία τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είχαν στείλει σωρεία εγγράφων σε διάφορους μνημένους Φιλικούς, αρκετά από τα οποία θα πρέπει να έφθασαν στον προορισμό τους. Στην περίπτωση της Καλαμάτας, τα έγγραφα αυτά τα παρέλαβε ο Παπαφλέσσας και είναι σίγουρο ότι τα είχε θέσει στη διάθεση του συντάκτη των διακοινώσεων. Κατά συνέπεια, ο Νηφάκος, εάν αποδειχθεί τελικά ότι αυτός είναι ο συντάκτης, θα είχε υπ’ όψιν του τις κατευθυντήριες γραμμές, τις οδηγίες και τις συμβουλές που είχαν σταλεί από τις κεντρικές αρχές της Φιλικής Εταιρείας στη Βεσσαραβία. Με βάση αυτές τις οδηγίες, θα συνέταξε τα προσχέδια των εκκλήσεων, τα οποία στη συνέχεια θα τα υπέβαλε στη “Μεσσηνιακή Σύγκλητο” για περαιτέρω επεξεργασία και τελική έγκριση. Είναι πιθανόν, ότι τα μέλη της Συγκλήτου μπορεί να έκαναν ορισμένες τροποποιήσεις και ακολούθως, ανάλογα με την περίπτωση, ζήτησαν από τον “αρχιστράτηγο” Μαυρομιχάλη να υπογράψει το κείμενο, όπως έγινε στην πρώτη διακοίνωση προς τα Ευρωπαϊκά έθνη»[14]. Όλα

αυτά δεδομένου ότι «η μεταφορά μιας έτοιμης διακοίνωσης από τη Βεσσαραβία, όπου ήταν το κέντρο σύνταξης των ανακοινώσεων των Φιλικών, στην Καλαμάτα απαιτεί ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Έστω και αν είναι εξακριβωμένο ότι πράγματι στάλθηκαν με πλοίο έγγραφα από τους Φιλικούς προς τον εκπρόσωπο της Αρχής στην Πελοπόννησο, δηλαδή τον Παπαφλέσσα, είναι αδύνατον να έγινε η προχρονολόγηση με τέτοια ακρίβεια ούτως ώστε να προβλεφθεί η ημερομηνία της έκρηξης της επανάστασης (23η Μαρτίου), ο τόπος (Καλαμάτα), και η ανακήρυξη του Πετρόμπεη ως αρχιστράτηγου, ένα μήνα περίπου πριν λάβουν χώρα τα γεγονότα»[\[15\]](#).

Οι ερευνητές Παναγιωτόπουλος και Χατζόπουλος συμφωνούν και υποστηρίζουν ότι η προκήρυξη συντάχθηκε στη Βεσσαραβία και στάλθηκε με πλοίο στην Μάνη, αλλά διαφωνούν ως προς τον συντάκτη. Ο κ. Παναγιωτόπουλος πιστεύει ότι το κείμενο αποτελεί έμπνευση πολλών ατόμων, ενώ ο κ. Χατζόπουλος υποστηρίζει ότι ο συντάκτης είναι αποκλειστικά και μόνο ο Πέτρος Ηπίτης.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος παρουσιάζει μαρτυρίες που επιβεβαιώνουν την αποστολή προκηρύξεων και άλλων εγγράφων από τη Βεσσαραβία στη Μεσσηνία, τις πιο σημαντικές τις υιοθετεί και συμφωνεί με αυτές, και ο κ. Χατζόπουλος σημειώνοντας «Η πρώτη, που προέρχεται από το αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης, αναφέρει, ότι, στις κρίσιμες μέρες που προηγήθηκαν της κήρυξης της επανάστασης στην Καλαμάτα, έφτασε στις Κιτριές της Μάνης το καράβι του Γεωργίου Πρασίνου, προεχόμενο από την Κωνσταντινούπολη, φέρνοντας «έγγραφα των εταιρισμών αφορώντα την επίσπευσιν της Ελληνικής Επαναστάσεως». Η δεύτερη που περιέρχεται στα απομνημονεύματα του κορυφαίου Φιλικού Εμμανουήλ Ξάνθου, αναφέρει ρητά ότι στάλθηκαν «εις τους εν Ελλάδι αποστόλους Δίκαιον Φλέσσαν. Θέμελην και άλλους ... αι προκηρύξεις του πολέμου με επίτηδες άνθρωπον, τον κατηχηθέντα εις την Εταιρίαν Σταμάτιον Δουκάκην, έμπορον ευρεθέντα εις Ισμαήλι»[\[16\]](#). Επομένως, και οι δύο στις μελέτες τους επιχειρούν να εντοπίσουν τον συντάκτη κοντά στο περιβάλλον του Αλέξανδρου Υψηλάντη.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος παρουσιάζει τρία πρόσωπα που είναι κοντά στο περιβάλλον του Υψηλάντη και είναι γνωστό ότι έγραψαν τις προκηρύξεις, τον Γεώργιο Κοζάκη Τυπάλδο, τον Γεώργιο Λασσάνη και τον Πέτρο Ηπίτη και υποστηρίζει ότι «δεν είναι εις άλλα πολλοί οι συντάκτες... εγγράφοντο συλλογικά κείμενα εις το Υψηλαντικόν περιβάλλον είναι εύλογον και μεμαρτυρημένον... εκ της βιογραφίας του Γεωργ. Τυπάλδου... η φράσις έγραφεν (ο Τυπάλδος) τας προκηρύξεις... συμφώνως τω διδασκάλω Λασσάνη ιατρώ Ηπίτη»[\[17\]](#) και συμπληρώνει ότι είναι φανερό στο περιεχόμενο της επιστολής να υπάρχει διαφορά στον τρόπο έκφρασής της.

Από την άλλη, ο κ. Χατζόπουλος επικαλείται νέες μαρτυρίες που βεβαιώνουν ότι πράγματι η Προκήρυξη συντάχθηκε στη Βεσσαραβία και στάλθηκε μέσω της Κωνσταντινούπολης στη Μάνη. Αμέσως μετά, με επιχειρήματα αποκλείει τους δύο από τους τρεις προαναφερθέντες πιθανούς συντάκτες της προκήρυξης και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο επικρατέστερος συντάκτης είναι ο Ηπίτης. Την άποψη του αυτή την επιβεβαιώνει με επιπλέον επιχειρήματα αλλά και από μια πρόχειρη σύγκριση που έκανε στον γραφικό χαρακτήρα του Ηπίτη από χειρόγραφα που ταύτισε από το αρχείο Ηπίτη της Εθνικής Βιβλιοθήκης με την προκήρυξη.

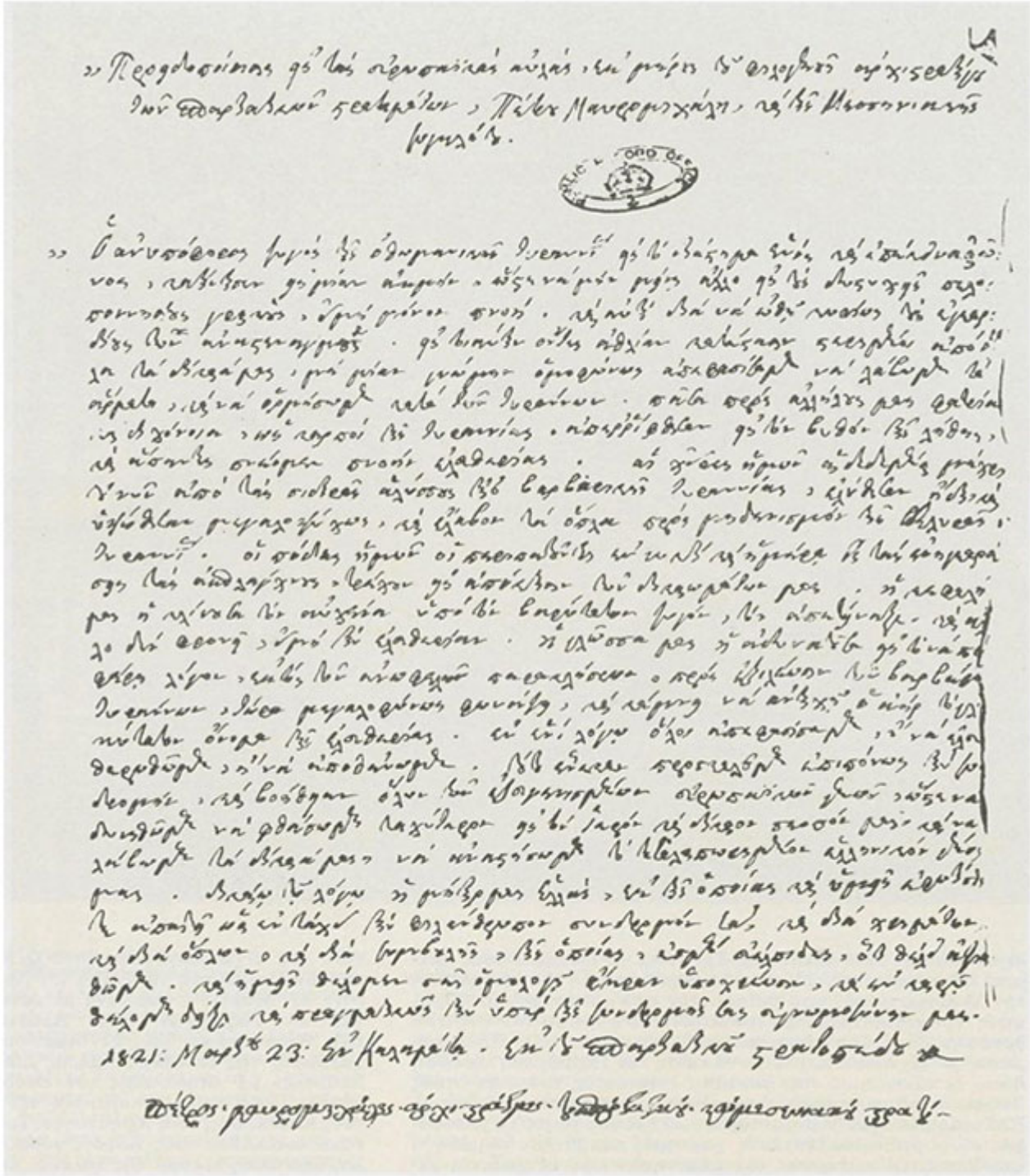
[page_end]

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω έχω να πω τα εξής:

1. Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι η Προκήρυξη συντάχθηκε στη Βεσσαραβία και στάλθηκε στη Μάνη με πλοίο, επομένως αποκλείεται η υπόθεση του κ. Γαλάρη. Σε αυτό συνηγορεί και το εξής: Από μια απλή σύγκριση του γραφικού χαρακτήρα του Νηφάκου (από χειρόγραφο έγγραφο που βρήκα φωτοαντίγραφο του στο διαδίκτυο) θεωρώ οφθαλμοφανές ότι δεν ταιριάζει ούτε στο ελάχιστο με αυτόν της προκήρυξης. Ομολογώ όμως ότι με προβλημάτισε ιδιαίτερα η μαρτυρία που αναφέρει για το ότι ο πιο εγγράμματος έγραψε την προκήρυξη, αλλά και η έκπληξή του πώς γίνεται να έχει προβλεφθεί η ακριβής ημερομηνία, ο τόπος και τα πρόσωπα, τα οποία θα εξηγήσω στη συνέχεια.
2. Ο Πέτρος Ηπίτης είναι ο συντάκτης του κειμένου, αλλά με προβληματίζει αν είναι ο συγγραφέας όλων των στοιχείων που περιέχονται στην επιστολή.

Για τον λόγο αυτό απευθύνθηκα στον κύριο Χατζόπουλο[\[18\]](#) για το αν πιστεύει ότι όλα τα στοιχεία που υπάρχουν στην επιστολή είναι από το χέρι του Ηπίτη αλλά δεν μου έδωσε μια ξεκάθαρη απάντηση. Με διαβεβαίωσε μόνο ότι είναι απόλυτα σίγουρος πως την έγραψε ο Ηπίτης αναφέροντάς μου και άλλα ιστορικά γεγονότα [\[19\]](#)

που το επιβεβαιώνουν.

Στη συνέχεια έλαβα ένα φωτοαντίγραφο της προκήρυξης και ήλεγξα αν η υπογραφή το Πέτρου Μαυρομιχάλη (υπάρχει στο διαδίκτυο) είναι όντως δικιά του και διαπίστωσα ότι ταυτίζεται με την υπογραφή που υπάρχει στην προκήρυξη. Κατόπιν προσπάθησα να συγκρίνω αν ο γραφικός χαρακτήρας του τίτλου και της τελευταίας πρότασης με την ημερομηνία, τον τόπο και το «εκ του σπαρτιατικού Στρατοπέδου» είναι ο ίδιος με το κυρίως κείμενο. Όλα αυτά, έχοντας στον νου μου τον προβληματισμό του Γαλάρη, τα έκανα στη λογική ότι η προκήρυξη πιθανόν να έφτασε μόνο με το κυρίως κείμενο και όχι με τα παραπάνω στοιχεία.

Ομολογουμένως δυσκολεύτηκα ιδιαίτερα να βρω λύση στο θέμα αυτό. Έτσι λοιπόν σκέφτηκα να τα συγκρίνω μεταξύ τους μήπως και μόνο το ένα από τα δύο συμπληρώθηκε μεταγενέστερα· στάθηκα στα κεφαλαία γράμματα *Π* και *Μ* στις λέξεις *Προειδοποιήσεις*, *Πέτρος*, *Μαυρομηχάλης*, *Μεσσηνιακής*, που βρίσκονται στον τίτλο, και τη λέξη *Μαΐου*, που ήταν στο τέλος της Προκήρυξης. Χωρίς να έχω χειρόγραφα του Ηπίτη έκανα τη σύγκριση με τα πανομοιότυπα εγγράφων που έχει παραθέσει στο Παράρτημα της μελέτης του ο κ. Χατζόπουλος, σε πολλά από τα οποία σημειώνει το όνομά του με ένα *Π*. Ηπίτης. Παρατήρησα λοιπόν ότι δεν έχει καμία σχέση ο τρόπος γραφής του *Π*, ενώ όσον αφορά στο γράμμα *Μ* δεν είχα με τί να το συγκρίνω αλλά είδα ότι διέφεραν ελαφρώς μεταξύ τους.

Στο πλαίσιο αυτό μου δημιουργήθηκαν τέσσερις σκέψεις· η πρώτη ήταν ότι ο τίτλος και η τελευταία σειρά γράφτηκαν μετά· η δεύτερη ήταν ότι ο τίτλος γράφτηκε μισός δηλαδή ότι γράφτηκε μέχρι τη λέξη *Μαυρομιχάλη* και προστέθηκε αργότερα το *Μεσσηνιακή Σύγκλητος*, όπου εκεί βέβαια τίθεται το ζήτημα αν υπήρχε *Μεσσηνιακή Σύγκλητος* τότε· η τρίτη αν όντως γράφτηκε μέχρι τη μέση, τότε πώς γνώριζε ότι ο *Μαυρομηχάλης* ήταν ο αρχιστράτηγος του σπαρτιατικού στρατού και η τέταρτη ότι η ημερομηνία γράφτηκε πριν η μετά.

Την απάντηση στα παραπάνω μου την έδωσε η υπογραφή του *Μαυρομιχάλη*, ο οποίος υπογράφει ως αρχιστράτηγος του σπαρτιατικού και μεσσηνιακού στρατού. Για πιο λόγο ο *Μαυρομηχάλης* να γράψει και *μεσσηνιακού στρατού*, ενώ πιο πάνω δεν αναφέρεται πουθενά, και γιατί δεν συμπλήρωσε και της *μεσσηνιακής συγκλήτου*; Με αυτή την σκέψη τα πράγματα άρχισαν να γίνονται πιο ξεκάθαρα.

Ο συγγραφέας της προκήρυξης γνωρίζει «τη σημαίνουσα θέση του αρχηγού των Μανιατών, όχι μόνο μεταξύ των Φιλικών της Μάνης, αλλά και μεταξύ όλων των προκρίτων της Πελοποννήσου», οπότε είναι αυτονόητο ο Μαυρομιχάλης να ήταν ο αρχιστράτηγος των Σπαρτιατικών Στρατευμάτων και γι' αυτό και το περιέλαβε με βεβαιότητα στον τίτλο. Προσέθεσε όμως «*καί τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου*» με την πεποίθηση ότι η κήρυξη της Επανάστασης θα έπρεπε να φανεί ως συλλογική απόφαση του λαού και όχι ενός μεμονωμένου προσώπου[20]. Αλλά επειδή δεν γνωρίζει πότε ακριβώς θα γίνει η Επανάσταση, κλείνει την επιστολή δια του ασφαλούς γράφοντας μόνο «*ἐκ τοῦ Σπαρτιατικοῦ Στρατοπέδου*», χωρίς ημερομηνία κάτω δεξιά, αφήνοντας έτσι περιθώριο για να συμπληρωθεί η ημερομηνία αριστερά. Έτσι λοιπόν θεωρώ πως όταν δόθηκε στον Μαυρομιχάλη να υπογράψει συμπληρώθηκε η ημερομηνία και προστέθηκε και το «*ἐν Καλαμάτα*», για να διευκρινίσει ακριβώς το από πού ξεκίνησε, και επειδή δεν μπορούσε να προσθέσει ο Μαυρομιχάλης στη φράση «*ἐκ τοῦ Σπαρτιατικοῦ Στρατοπέδου*» και *εκ του Μεσσηνιακού*, την προσθέτει στην υπογραφή του.

Επομένως, γράφτηκε από τον Πέτρο Ηπίτη και το μόνο που προστέθηκε στην Καλαμάτα είναι η ημερομηνία, ο τόπος και η υπογραφή του Μαυρομιχάλη. Ως εκ τούτου, η Μεσσηνιακή Σύγκλητος σε πρώτη φάση θεωρώ ότι αποτελούνταν από όλους τους οπλαρχηγούς και τις επόμενες ημέρες συστάθηκε η Σύγκλητος με την μορφή που την γνωρίζουμε από την επιστολή Λιβόρνου και Πίζας και σε αυτό συναινεί το γεγονός ότι η δεύτερη προκήρυξη υπογράφεται «*ἐκ τῆς νεοσυσταθείσης Συγκλήτου τῆς Μεσσηνιακῆς*».

Η δεύτερη προκήρυξη (Καλαμάτα 31 Μαρτίου 1821), που στάλθηκε από τη Μεσσηνιακή Σύγκλητο στους Έλληνες του Λιβόρνου και της Πίζας και η μοναδική που υπογράφουν όλα τα μέλη της Συγκλήτου[21], πρέπει να έχει συνταχτεί από έμπιστο πρόσωπο του στενού περιβάλλοντος του Μαυρομιχάλη και ο πιθανότερος συντάκτης της φαίνεται πως είναι ο Γεώργιος Παγώνης, ο οποίος υπογράφει δέκατος στη σειρά. Στο πρόσωπο αυτό καταλήγει με υποδειγματική επιχειρηματολογία, ομολογουμένως με επιφυλάξεις, ο Κ. Χατζόπουλος[22]. Την άποψή του εδράζει στην εκκλησιαστική παιδεία του συντάκτη, με βάση τις φράσεις της προκήρυξης «*τοῦ Θεοῦ δόντος τὴν ἁγίαν του εὐλογίαν*», «*ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεόν*» (προσθέτουμε «*Χριστιανικόν γένος*», «*λαβόντες εἰς χεῖράς μας τό τροπαιοῦχον σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ*», «*θειά βοηθεία οὐκ ἀπετύχαμεν τῆς ἐλπίδος*», «*ἔνθεος ζῆλος*»), στην καταγωγή του από την Πελοπόννησο, εξαιτίας των γνώσεων του συντάκτη για πρόσωπα και πράγματα της Πελοποννήσου, αλλά και στη συμβολή του Γερασίμου ως μέλους τη Φιλικῆς Εταιρείας στα επαναστατικά γεγονότα της Μεσσηνιακῆς και στον σχηματισμό της Μεσσηνιακῆς

Συγκλήτου. Δυστυχώς, δεν έχει εντοπιστεί[23] ακόμη το πρωτότυπο κείμενο, ώστε να γίνει σύγκριση του γραφικού χαρακτήρα.

Για τις δύο άλλες προκηρύξεις μόνο ο Κ. Χατζόπουλος έχει ασχοληθεί διεξοδικά με το θέμα των συντακτών τους. Για την τρίτη προκήρυξη αντιστοιχεί το όνομα του Σταματίου Αλεξάνδρου Δημάδη, ο οποίος υπογράφει ως ο «έξ άπορρήτων τῆς Βουλῆς».

Για την τελευταία προκήρυξη ο Κ. Χατζόπουλος παρουσίασε με υποδειγματική επιχειρηματολογία ότι συντάκτης είναι ο Αδαμάντιος Κοραΐς.

[page_end]

[1] Κωνσταντίνος Κ. Χατζόπουλος, «Οι επαναστατικές προκηρύξεις της “Μεσσηνιακής Συγκλήτου” της Καλαμάτας και ο φιλικός Πέτρος Ηπίτης», Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος 29 (1986), σ. 35, σημειώνει ότι «οι ιστορικοί που έχουν ασχοληθεί με την κήρυξη της επανάστασης στη Μεσσηνία, δεν συμφωνούν ως προς την ακριβή ημερομηνία ίδρυσης της «Μεσσηνια-κής Συγκλήτου» της Καλαμάτας. Για τον λόγο αυτό στην παρούσα μελέτη αναφέρω ως ημερομηνία ίδρυσής της την 24η Μαρτίου 1821, ημερομηνία που αποδέχονται ως πιθανότερη οι περισσότεροι από τους ιστορικούς ερευνητές που ασχολήθηκαν με το εν λόγω ζήτημα».

[2] Το πρωτότυπο κείμενο της προκήρυξης δημοσίευσε για πρώτη φορά ο Β. Π. Παναγιωτόπουλος στην εργασία του: «Δύο προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου» στα *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τόμ. Β΄ (1967) 596-597.

[3] Το πλήρες κείμενο δημοσίευσε για πρώτη φορά με βάση ένα αντίγραφο που επισήμανε στο αρχείο Ανδρέα Λουριώτη, το οποίο φυλάσσεται στο Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ο Β. Π. Παναγιωτόπουλος στην εργασία του «Δύο προκηρύξεις», σσ. 597-598.

[4] Το πλήρες κείμενό της δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο 3^ο φύλλο στις 27 Αυγούστου 1821 της *Ελληνικής Σάλπιγγος*.

[5] Το ελληνικό κείμενο πρωτοδημοσίευσε ο Σ. Θ. Λάσκαρις στην εργασία του: *Ο φιλελληνισμός εν Αμερική κατά την Ελληνική επανάσταση*, Αθήναι 1926, σσ. 7-8.

[6] Χατζόπουλος, σσ. 37-38.

[7] Χατζόπουλος, σ. 38.

[8] Χατζόπουλος, σ. 38.

[9] Σταύρος Χ. Σκοπετέας, «Άνθη ευλάβειας εις τον Γεράσιμον Παγώνη», εφημ. Ηχώ της Μεσσηνίας, έτ. 5, αρ. φύλλ.52/26-3- 1950, μέρος Α',σ. 4· Ιεζεκιήλ Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων, «Ο Αργολίδος Γεράσιμος. Ιστορικά διευκρινίσεις», Πέμπτη 8 Απριλίου 1948, [Έργα και Ημέραι Β', Εκδίδεται επιμελεία Ηλία Α. Μίσσα, εν Βόλω 1948, σσ. 794-795] σ. 120· ο ίδιος, Ιεζεκιήλ, «Η ιστορική αλήθεια», στον τόμο Η Καλαμάτα και η Επανάσταση του '21, χ.τ. 1948, σ. 36: «ήτο προϊόν τής πεπνυμένης καί γλαφυράς γραφίδος τοῦ κατόπιν ἀρχιερέως Ἀργολίδος Γερασίμου Παγώνη»· πρβλ. Δημήτρης Χρ. Δουκάκης, Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του Καποδιστρίου, τεύχος Β', τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1908, σ. 166: «αὐτός δέ συνέταξε τήν πρώτην προκήρυξιν περί ἀποτινάξεως τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἦν ἀπηύθυνεν ὁ Πετρόμπεης ὡς Ἡγεμῶν καί ἀρχιστράτηγος πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς καί τὰ ἐξηυγενισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἀπὸ Καλαμάταν τῆ 25 Μαρτίου 1821 μετὰ τήν ἐν τῷ ποταμῷ Νέδοντι πανδήμως τελεσθεῖσαν δοξολογίαν» ο ίδιος, *Μεσσηνιακά Γ'*, σσ. 226-227.

[10] Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, «Μια επιστολή του Αρχιμανδρίτου Παπαφλέσσα», Ιερός Σύνδεσμος τεύχ. 174/1 Αυγούστου 1912, σσ. 1-2: «ήτις ἐγκύκλιος ἦτο προϊόν τῆς γραφίδος τοῦ ἰδιαίτερου του γραμματέως Γεωργίου, τοῦ εἶτα Γερασίμου Παγώνη Ἀργολίδος ἀρχιεπισκόπου»· ο ίδιος, «Ο Αργολίδος», σ. 794: «αὐτός ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ συντάκτης τῆς περιφήμου Προκηρύξεως τοῦ Πετρόμπεη πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Σπαρτιατικῶν στρατευμάτων καί τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας Πέτρου Μαυρομιχάλη ... φέρεται δέ ὑπογεγραμμένος ὡς Παγωνόπουλος εἰς τόν Γενικόν ὀργανισμόν τῆς Πελοποννήσου, τόν ὁποῖον ἐπρότεινεν ἐν Δερβένοις ὁ Δημ. Ὑψηλάντης»· Μίμης Ηλ. Φερέτος, «Η θαυματουργός εικὼν τῆς Υπαπαντῆς του Σωτήρος και η ακολουθία εις αὐτήν του Γερασίμου Παγώνη. Πῶς και πότε το πρώτον κεθιερώθη ο πανηγυρικός εορτασμός», Ηχώ της Μεσσηνίας, αρ. φύλλ. 50 (1 Φεβρουαρίου 1950), σ. 3· Βασίλειος Ατέσης επίσκ. Ταλαντίου, Επίτομος Επισκοπική ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερα, τόμος Α', εν Αθήναις 1948, σ. 157· Αρχιμ. Χρυσόστομος Ι. Δεληγιαννόπουλος Ιεροκήρυξ Αργολίδος, Η Εκκλησία Ἀργους και Ναυπλίας από της συστάσεώς της μέχρι σήμερα, τεύχος Α' (Διοίκησις), Έκδοσις Χριστιανικῆς Εστίας Ἀργους 1957, σ. 45: «βεβαιοῦται ὅτι εἶναι ἔργον τῆς γλαφυρᾶς γραφίδος τοῦ κατόπιν Ἀργολίδος Γερασίμου».

[11] Από την αρχή της εργασίας του αναφέρει «η ενασχόλησή μου με το θέμα αποτελεί μία ερασιτεχνική προσπάθεια και κατά συνέπεια οι απόψεις που αναφέρονται έχουν σαν στόχο κυρίως να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των

ιστορικών για την περαιτέρω διερεύνηση αυτού του γεγονότος.» και εμμέσως προτρέπει να γίνει σύγκριση γραφικού χαρακτήρα του Νηφάκου από δύο χειρόγραφα του που γνωρίζει ότι υπάρχουν με τις προκηρύξεις.

[12] Γαλάρης, «Ο Νικήτας Νηφάκος και ο ρόλος του στην σύνταξη της “διακήρυξης προς τας ευρωπαϊκάς αυλάς” μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας», Εφμ. Ελευθερία, 26-27 Οκτωβρίου 2013 , σ. 48 όπου παραπέμπει «Ζερβής ΝΙ: “Άγνωστες πληροφορίες για την 23^η Μαρτίου 1821 και τη Μεσσηνιακή Γερουσία”. Μεσσηνιακά Χρονικά, 1999».

[13] Γαλάρης, σ. 48.

[14] Γαλάρης, σ. 48.

[15] Γαλάρης, σ. 48.

[16] Χατζόπουλος, σσ. 41-42

[17] Παναγιωτόπουλος, σ. 145.

[18] Ευχαριστώ θερμά τον κύριο Χατζόπουλο για το ενδιαφέρον που επέδειξε και τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσε για να μου λύσει απορίες και να με παραπέμπει σε χρήσιμο υλικό για την έρευνα που κάνω στον εντοπισμό της πρωτότυπης επιστολής προς τους Έλληνες Λιβόρνου και Πίζας.

[19] Τα πολλά γεγονότα που μού ανέφερε δυστυχώς δεν ήταν εφικτό να τα συκρατήσω λεπτομερώς στη μνήμη μου και για τον λόγο αυτό δεν τα σημειώνω.

[20] Χατζόπουλος, σ. 52, όπου προσθέτει και άλλα επιχειρήματα που με βρίσκουν απόλυτα σύμφωνο.

[21] Παναγιωτόπουλος, «Δύο προκηρύξεις», σσ. 597-598· Φερέτος, «Μεσσήνιοι Φιλικοί» Β΄, σ. 1· Ορφανός, σ. 24.

[22] Χατζόπουλος, σσ. 80-83, 86-87. Σύμφωνα με τον κ. Παναγιωτόπουλο, με τον οποίο επικοινωνήσα τηλεφωνικά και με ενημέρωσε σχετικά, η επιστολή δεν υπάρχει στο αρχείο και ως εκ τούτου δεν υφίσταται η δυνατότητα αντιβολής του περιεχομένου της με τον γραφικό χαρακτήρα του Γερασίμου Παγώνη.

[23] Προσπαθώ μέσα από τα υπάρχοντα διαθέσιμα στο διαδίκτυο αρχεία στην Ιταλία να την εντοπίσω, ώστε να δοθεί στη δημοσιότητα και να τροφοδοτήσουμε με νέα στοιχεία την ιστορική έρευνα.

<https://bit.ly/3cav90a>